

CUMANIA

BÁCS-KISKUN MEGYEI MÚZEUMOK KÖZLEMÉNYEI

CUMANIA

V

ETHNOGRAPHIA

1978
KECSKEMÉT

SZERKESZTŐ
HORVÁTH ATTILA

A KÖTET SZERKESZTŐJE
SOLYMOS EDE

TECHNIKAI SZERKESZTŐ
H. TÓTH ELVIRA

ISSN 01 33 — 6088

TARTALOMJEGYZÉK

SZILÁGYI M. A magyar halászat néprajzi kutatásának elméletei és módszertani problémái.	7
Die theoretischen und methodischen Probleme der ethnographischen Forschungen der ungarischen Fischerei.	
SOLYMOS E.—S. GÖLDNER M. A kalocsai érsekség halászati szerződésai 1725—1916.	43
Die Fischereiverträge des Erzbischöflichen Gutes von Kalocsa zwischen den Jahren 1725—1916.	
BÁRTH J. A dunai átkelés és a révjog bérbeadásának néhány kérdése.	97
The use of the Danube ferries and the leasing of the ferry right in the Kalocsa area in the 19 th—20 th Centuries.	
SZTRINKÓ I. Primitív faltechnikák az illancsi tanyák népi építkezésében.	143
Primitive Mauertechniken im Volksbauwesen der Gehöfte von Illancs.	
Примитивная техника возведения стен в народной строительстве хуторов Илланча.	
ÉGETŐ M. A lakáshasználat változásai a szanki tanyákon az utóbbi száz évben.	159
Changes in the housing in the farmsteads of Szank in the last hundred years.	
GAÁL K. Mode und Volkskunst.	199
Divat vagy népművészet.	
NOVÁK L. A Duna Tisza köze temetőinek néprajza.	219
The ethnography of the cemeteries of the Region Between the Danube and Tisza rivers.	
Этнография погостов между Дуная и Тиссы	
SZABÓ L. A kiskunsági puszták emléke a mai Jászságban.	307
FEHÉR Z. Bányai népmesék.	325
Narodne privpovijetke iz Bačina.	
Volksmärchen aus Bánya.	
BÁLINT S.—GRYNAEUS T. Egy sokác—magyar mesemondó	363
BÁLDY F. Egy néprajztudós, Bellosics Bálint életútja és tudományos hagyatékából, a „Nagybaracscai lakodalmi szokások”.	371
FAZEKAS I. Emlékezés Szalay Gyulára.	375
SZALAY GY. A haldokló félegyházi szélmalom.	385
HENKEY GY. Etnikai embertani vizsgálatok taxonómiai eredményei Közép-Magyarországon.	395
Taxonomische Ergebnisse von Ethnisch Anthropologischen Untersuchungen in Mittelungarn.	
Таксономические данные этнических антропологических исследований в центральной венгрии резюме.	
FARKAS GY. A magyarországi etnikai embertani kutatások módszertani problémái.	449
HENKEY GY. A magyar etnikai embertani vizsgálatok problémái.	455

EGY SOKÁC—MAGYAR MESEMONDÓ

A hatvanas években Hercegszántón sokác néphagyományokat gyűjtve a falu szülöttje, Vélín István tanár volt nagy segítségemre. Ő hívta föl 1966-ban a figyelmemet a sokác Blazsetin Bertalan (Bariša Blažetin sz. 1901) személyére, aki meséit egyforma készséggel mesélte sokácul is, magyarul is. Blazsetin földműves foglalkozása mellett igazi ezermester, aki fiatal korában kőművesek mellett az ország több városában, így Budapesten is dolgozott. Nősülni hazajött szülőfalujába, azóta is Hercegszántón él.*

Miután a mesék fölgyűjtéséhez nem volt időm, megkértem Grynaeus Tamást, aki ekkoriban a bajai kórház orvosa volt, vállalkozzék a meséknek magnetofonon való megörökítésére. Az eredmény 5 magyar és 1 Vélín Istvántól lejegyzett sokác meseszöveg lett. Ez utóbbinak magyar változata is olvasható a többi között. [⊗]Grynaeus hamarosan elkerült Bajáról és így nem volt alkalma a párhuzamos gyűjtés folytatására. Úgy érezzük, hogy ez a kis anyag is — mintegy biztatásul — megérdemli a kiadást.

Mint ismeretes, a kétnyelvű mesemondók [⊗] felé az utóbbi évtizedekben fordult a kutatás figyelme. Emlékeztetünk Kovács Ágnes, Faragó József vizsgálataira, Domokos Sámuel gyűjteményére (Vasile Guržu magyar és román nyelvű meséi 1968.) Tudomásom szerint Blazsetin Bertalan anyaga a sokác mesehagyomány első hiteles dokumentuma. Balint Vujkov szabadkai hírlapíró, mesegyűjtő az ötvenes években, Hercegszántón is járt, de anyaga tudomásunk szerint még nem jelent meg nyomtatásban. Három kötetes bunyevác meseközlései egyébként annyira átiráltak, hogy nem felelnek meg a mesekutatás mai tudományos követelményeinek.

* A közlemény nyomdába kerülése után elköltözött az élők sorából 1976. augusztus 13.

Tanácsomra Grynaeus a megrögzítésnél többre itt nem vállalkozott, de így is mindenképpen szükségesnek látszott a mesék közzététele.

1.

Aa Th 307 *

Volt, régente volt, persze nagyon régen, két katona. A katonák valamikor 10—12 évet szolgáltak a katonaságnál. Lejárt a tíz év, mentek haza, két jó kolléga, faluról falura persze gyalog ment valamikor a nép, nem volt jár mű, odaértek egy városba, az vót a főváros. Az volt Pest. Hát a falu, vagyis a város végén hirdették dobszóval mert valamikor csak avva dobolták, hogy van a királynak egy lánya, aki már 18—20 éves; él, de nem él. Koporsóban fekszik a templomban. De él. Aki azt a lányt kimentené attól az ő betegségiből, az megkapja a lányt és fele királyságot. Fele ország lesz az üvé és fele marad az édes apjának a lány édes apjának. Hát jelentkeztek nap-nap után mindig bátor legények: no, majd ők . . . Ott köll aludni a templomban és majd meglássák, mik jönnek, milyen szellemek mik lesznek, valami halottak, vagy ilyenek, akik szétépik. Hát vót is ott annyi má, hogy rakás számra álltak a kóruson, mert oda szöktek mindig föl a templom kórusára. Odaért a két katona — hallgassák ezt a hirdetést — éhesek is voltak, fáradtak is, azt mondja az egyik:

— Te komám, én elvállalom, én bátor gyerek vagyok, én ott alszok, meglátom, hogy ki az a szellem, akitől félnék. Én nem félek senkitű.

De jelenkezni köll. Hát vótak ott ilyen testörök akiknél köllött jelentkezni, s ő mondta, hogy jelentkezik. Rögtön vitték a király elé, és mikor oda bement, megmondták neki, mit kell csinálni, nem kell neki ott semmit dolgozni, csak be kell menni a templomba, az éjjel ott kell aludni és ha háromszor ott fog aludni, kibírja, akkor a lány az övé lesz és fele országa, ő lesz abban a király, a helyettes király. Hát kéremszépén elvállalta. A kolléga, azt mondta, ő nem is várja ezt meg, ő megy tovább gyalog haza. Na jó.

Hát azelőtt, mielőtt a templomba megy, csináltak egy nagyon szép lakomát, zene, bankett féle: táncoltak, ittak, mulattak, mikor eljött az este, akkor vezették a templomba ezt a katonát. Persze akkor már nem volt katona, civilben

⊗ v. Harkos M.: A bolnivalyú népl
f. 283-4
(Közvetlen kiadás!)

